

Pemikiran Pembaharuan Surin Pitsuwan Dalam Membangunkan Sosiopolitik Muslim di Thailand

The Renewal Thought of Surin Pitsuwan in Developing Muslim Sociopolitics in Thailand

MUHAMAD RAZAK IDRIS
HAZIYAH HUSSIN
FARID MAT ZAIN

ABSTRAK

Surin Pitsuwan (1949-2017) ialah salah seorang tokoh politik Muslim Thai yang dihormati di peringkat tempatan, serantau dan antarabangsa. Kepemimpinan politik Surin yang cemerlang di Thailand dan di peringkat Asia Tenggara menonjolkan gagasan pemikiran pembaharuan beliau ke arah membina kemajuan umat Islam di pentas global. Surin menggunakan wadah politik dan pendidikan bagi mengembangkan dan melaksanakan idea-idea pembaharuan terutama dalam membangunkan komuniti Muslim Thailand agar dihormati. Kajian ini mendedahkan latar keperibadian Surin, mengentenghkan idea-idea utama pembaharuan masyarakat dan menilai implikasi dan sumbangan Surin terhadap pembangunan sosio-politik dan ekonomi masyarakat Muslim Thai khususnya dan kepada umat Islam di Asia Tenggara. Kajian ini menggunakan reka bentuk kualitatif secara lapangan berdasarkan dokumen, pemerhatian dan temu bual sebagai kaedah pengumpulan data. Data kajian dianalisis secara deskriptif. Kajian ini merumuskan idea-idea pembaharuan Surin dalam konteks mengangkat kedudukan umat Islam Thailand tertumpu kepada pembangunan nilai dan dasar kesaksamaan dalam pentadbiran dan kebudayaan. Selain itu, penekanan turut diberikan kepada tuntutan penerimaan dan penyesuaian secara positif dan harmoni oleh masyarakat Islam semasa terutama di Thailand bagi mendepani cabaran tamadun masa kini serta tuntutan pembinaan institusi pendidikan yang kukuh, terbuka dan bersepadu demi melahirkan generasi Muslim berdaya saing. Ketokohan dan sumbangan Surin dalam pembangunan sosio-politik dan ekonomi umat Islam Thailand besar. Pencapaian keperibadiannya dalam bidang pendidikan dan karier politik menjadi satu sumber inspirasi kepada generasi muda Muslim di Thailand untuk menjayakan pembangunan diri demi mengangkat kedudukan umat Islam Thailand yang dihormati dalam segenap aspek kehidupan dan kenegaraan di pentasi dunia yang mencabar hari ini.

Kata kunci: Pembaharuan Islam; Asia Tenggara; minoriti Muslim, Surin Pitsuwan, Thailand

ABSTRACT

Surin Pitsuwan (1949-2017) is a respected Thai Muslim political figure at local, regional and international levels. Surin's political leadership excellence in Thailand and Southeast Asia highlighted his reformative ideas of building the progress of Muslims society at the global stage. Surin used political and educational platforms to promote and implement his ideas of reform in building a respected Muslim community in Thailand. This study reveals Surin's biography, elaborates Surin's major ideas of community reform and examines Surin's contributions and its implication to socio-political and economic development of the Muslim community in Thailand and Southeast Asia. This study uses document analysis, observation and interviews that are field-based qualitative methods as a means of data collection. The study summarizes the ideas of Surin's reform in the context of elevating the position of Thailand Muslims focusing on the development of values and equality policies in administration and culture. It also emphasizes the importance of positive and harmonious process of acceptance and change adaptation of the current Islamic societies, especially in Thailand, in facing the challenges of today's civilization. As well as the demand for building a strong, open and integrated educational institution in order to produce a competitive Muslims. Surin's contributions in the socio-political and economic development of Muslim community in Thailand are significant and meaningful. Despite the struggle in building a respected Thai Muslim community, his life achievement in education and political career became inspiration for young Thailand Muslims to pursue self-development in all aspects of life in today's challenging world.

Keywords: Islamic reform; Southeast Asia; Muslim minority; Surin Pitsuwan; Thailand

PENGENALAN

Majoriti masyarakat Islam di Thailand menetap di beberapa wilayah di bahagian selatan Thailand, manakala sebahagian lain tinggal di bahagian utara. Jumlah penduduk Muslim sekitar lima hingga enam peratus dari keseluruhan penduduk Thailand yang dianggarkan seramai 70 juta orang (Murray Hunter 2015). Nakhon Si Thammarat (selepas ini disebut dengan Nakhon) atau juga dikenali Kota Ligor oleh masyarakat Melayu merupakan salah sebuah wilayah yang terletak di bahagian utara wilayah Selatan Thailand. Populasi penduduknya lebih daripada sejuta orang dan lebih kurang sepuluh peratus beragama Islam, manakala majoriti yang lain beragama Buddha. Kebanyakan penduduk Islam di Nakhon masih mengekalkan identiti keagamaan mereka dari segi ibadah dan sahsiah. Mereka bertutur dalam bahasa Thai dan sebahagian kecil terutama golongan dewasa yang masih boleh berbahasa Melayu. Identiti keagamaan mereka dipelihara menerusi peranan institusi masjid dan pendidikan. Salah satu institusi pendidikan yang terkenal di sini ialah *Prateepsassana Islamic School* atau Maahad Misbahuddin yang lebih dikenali sebagai Pondok Bantan dan diasaskan pada tahun 1939 oleh Tuan Guru Haji Yakob bin Abdul Rauf (1900-1973), ulama tempatan yang mendapat pendidikan di Pondok Dala, Patani dan Mekah. Daripada keluarga inilah, lahirnya Surin Pitsuwan dan beberapa individu lain yang menjadi pemimpin politik dan penggerak masyarakat Islam di Nakhon.

Nama Surin mula dikenali ramai setelah beliau berjaya menempatkan diri dalam gelanggang politik Thailand apabila terpilih sebagai ahli parlimen pada tahun 1986, seterusnya dilantik menjadi Menteri Luar Thailand pada tahun 1997-2001. Kepimpinan dan gagasan pemikirannya bertambah menyerlah ketika menjawat Setiausaha Agung *Association of Southeast Asian Nations* (ASEAN) bagi penggal 2008-2012. Anak didikan pondok dan berketurunan ulama ini memecah tradisi masyarakat Islam di Nakhon apabila berjaya melanjutkan pendidikan tinggi di Universiti Harvard, Amerika Syarikat. Malah tercetus kegusaran dalam kalangan masyarakat Islam di Nakhon akan keupayaannya mendepani cabaran untuk mengekalkan jati diri sebagai Melayu Muslim. Ternyata Surin berjaya membuktikan keutuhan jati diri sebagai seorang Muslim daripada kalangan minoriti Muslim dan dalam masa yang sama cemerlang dalam dunia pendidikan yang berorientasi moden di Barat.

Sebagai seorang Muslim yang bertanggungjawab bagi menjayakan kemajuan masyarakatnya, Surin telah menggunakan wadah politik dan pendidikan sebagai saluran bagi merealisasikan gagasan pemikiran pembaharuan terhadap komuniti Muslim di Thailand dan masyarakat Islam di Asia Tenggara bagi menghadapi cabaran ketamadunan moden pada hari ini. Pemikiran pembaharuan Islam Surin dan pendekatan yang digunakan dalam membangunkan peradaban ummah adalah suatu isu yang belum diketengahkan secara mendalam. Oleh itu, kajian ini bertujuan menganalisis sumbangan Surin Pitsuwan dalam bidang pendidikan dan pembangunan sosio ekonomi, menilai idea-idea pembaharuan yang diketengahkan dan meneliti implikasinya terhadap masyarakat Muslim Thai khususnya di Nakhon Si Thammarat.

LATAR BELAKANG SURIN PITSUWAN

BIOGRAFI RINGKAS SURIN PITSUWAN

Surin Pitsuwan atau Abdul Halim bin Ismail dilahirkan pada 28 Oktober 1949 dalam keluarga berketurunan Melayu. Beliau merupakan anak sulung daripada sembilan beradik dan mendapat pendidikan awal tentang agama Islam daripada datuknya, Haji Yakob bin Abdul Rauf sejak berusia 6 tahun apabila ibubapanya ke Mekah bagi mengerjakan haji dan menyambung pengajian di sana. Ayahnya, Ismail Himma (1928-1990) merupakan salah seorang generasi pertama yang belajar di Pondok Bantan. Keintelektualan dan kecemerlangan Ismail menarik hati Haji Yakob lalu mengahwinkannya dengan anaknya, Sofiyah Pitsuwan (1930-kini). Sofiyah, ibu Surin mendapat pendidikan tidak formal di Mekah dalam pengajian al-Quran dan Qiraat bahkan mempunyai sanad *Qiraat Asyarah*. 'Pitsuwan' ialah gelaran atau 'surname' yang diberi kepada seorang tukang emas, Siddiq Pitsuwan oleh Raja Rama VI. Beliau merupakan bapa mertua Haji Yakob. Salasilah keluarga Pitsuwan ini telah melahirkan generasi yang aktif di bidang pendidikan, politik dan perkhidmatan awam di Thailand (Fikri Pitsuwan 2010).

Pendidikan formal Surin bermula di *Wat Bantan School* yang terletak berhampiran Pondok Bantan. Ketika bersekolah di situ, datuk beliau, Haji Yakob memberikannya nama Thailand iaitu 'Surin' bagi memudahkan urusan persekolahan dan pergaulannya. Selepas tamat peringkat rendah, Surin menyambung ke *Phornsawad Wittaya School*

di peringkat menengah. Minat, kebolehan dan kecemerlangan dalam bidang akademik melayakkan beliau menerima tawaran menyertai program pertukaran pelajar oleh *The American Field Service* (AFS) di sebuah *high school* di Minnesota, Amerika Syarikat pada tahun 1967 hingga 1968. Setelah itu, beliau menyambung pengajian ijazah pertama di Fakulti Sains Politik, Universiti Thammasat di Bangkok, Thailand. Setelah dua tahun pengajian, Surin menyelesaikan pengajiannya tahun ketiga dan keempat di Claremont Men's College (Claremount McKenna College) di California, Amerika Syarikat, menggunakan biasiswa dari *Frank Bell Appleby* dan menamatkan pengajiannya pada tahun 1972 dalam bidang Sains Politik (Ibrahim & Ahmad Sunawari 2018). Beliau meneruskan pengajian sarjana di *Center of Middle Eastern Studies*, Universiti Havard di Massachusetts pada tahun 1974 di bawah geran penyelidikan Claremount McKenna College, California dan *Rockefeller Foundation* dari Fakulti Sains Politik, Universiti Thammasat. Tajuk kajian sarjananya adalah *Islamic Political Philosophy: A Comparison with Christian and Jewish Political Thoughts*. Pada tahun 1975 hingga 1977, Surin menjadi penyelidik di *American University of Cairo* dan ahli *Institute of Higher Council for Islamic Affairs* di Kaherah, Mesir. Beliau kembali ke tanah air pada tahun 1978 dan bertugas sebagai ahli akademik di Fakulti Sains Politik, Universiti Thammasat. Sebagai intelektual, beliau aktif memberi pandangan dan berkongsi pemikiran dengan masyarakat Thailand sebagai kolumnis di akhbar utama Thailand iaitu *The Nation* dan *The Bangkok Post* dari tahun 1975 hingga 1992. Kesedaran akan kepentingan peningkatan ilmu membawa Surin menyambung pengajian di peringkat doktor falsafah (PhD) dalam bidang *Political Science and Middle Eastern Studies* di Universiti Havard dengan biasiswa dari *Rockefeller Foundation*. Pada tahun 1982, beliau berjaya memperoleh ijazah kedoktoran dengan kajian yang bertajuk *Islam and Malay Nationalism: A Case Study of The Malay-Muslims in Southern Thailand*.

Surin mendirikan rumahtangga dengan Puan Alisa Pitsuwan pada 1 Oktober 1983, juga lepasan Pondok Bantan dan memperoleh tiga cahaya mata iaitu Fuadi Pitsuwan, Housni Pitsuwan dan Fikri Pitsuwan. Kegiatan beliau sebagai ahli akademik bertambah luas apabila dilantik sebagai ahli *Congressional Research Fellowship* di Amerika Syarikat pada tahun 1983-1984 dan pensyarah di *East Asia Studies* di *American University*, Washington.

Setelah menamatkan kajian akademik di Amerika Syarikat, beliau kembali bertugas di Universiti Thammasat sehingga tahun 1986. Kemudian beliau menyertai politik dan terpilih sebagai Ahli Parlimen dari Parti Demokrat, mewakili District 1 Nakhon Si Thammarat. Ketokohan Surin Pitsuwan mula mendapat perhatian masyarakat dunia setelah dilantik sebagai Setiausaha Agung ASEAN (2008-2012). Namun, bagi rakyat Thailand dan masyarakat di Nakhon Si Thammarat khususnya, kewibawaan Surin sebagai ahli politik yang berjiwa akademik dan berfikirah demokrat telah diketahui umum sejak beliau menceburi dunia politik pada tahun 1986. Selama lapan penggal berturut-turut beliau dipilih sebagai ahli parlimen di samping menjawat pelbagai peranan di peringkat parti dan kerajaan.

Kerjaya sebagai ahli politik mendedahkan Surin kepada pengalaman dalam kepemimpinan negara dan politik di peringkat tempatan dan antarabangsa. Pada tahun 1986 hingga 1988, beliau berkhidmat sebagai Setiausaha kepada Mr. Chuan Leekpai, *Chairman of the House of Representatives*, Thailand. Kemudian beliau diberi mandat sebagai pembantu kepada Menteri Dalam Negeri dan Jawatankuasa Hal Ehwal Antarabangsa di *The National Assembly*, Thailand pada 24 Julai 1988. Pada 22 Mac 1992 Surin sekali lagi dilantik sebagai pembantu kepada Dr. Trairong Suwankiri, Menteri Dalam Negeri Thailand. Selepas memenangi pilihanraya penggal ketiga pada 22 Mac 1992 dan penggal keempat pada 13 September 1992 beliau dilantik sebagai Timbalan Menteri Luar Negara Thailand. Pada 2 Julai 1995, Surin terpilih sebagai Ahli Parlimen untuk penggal kelima dan pada 19 November 1996, terpilih untuk penggal keenam. Pada 19 Disember 1995, beliau dipilih sebagai Ahli Jawatankuasa Hal Ehwal Luar Negara di *The National Assembly Thailand* dan Jawatankuasa Pusat Parti Demokrat (Surin 2018).

Kepimpinan Surin terserlah di peringkat antarabangsa setelah dilantik sebagai Menteri Luar Thailand pada 14 November 1997 hingga 2001. Beliau dilantik sebagai ahli jawatankuasa dalam beberapa pertubuhan seperti *The Commission on Human Security of the United Nations* bagi tahun 2001-2013, *The International Labour Organization's World Commission on the Social Dimension of Globalization* bagi tahun 2002-2004, *The Henry Dunant Centre for Humanitarian Dialogue* (HDC) di Geneva bagi tahun 2002-2004 dan Suruhanjaya Wawasan 2020 Bank Pembangunan Islam pada tahun 2005 (<https://www.thefamouspeople.com/profiles/surin-pitsuwan-5918.php>).

Dalam kepimpinan parti politik, Surin mula mendapat mandat sebagai Timbalan Pengerusi Parti Demokrat pada tahun 2005, pengarah bebas dalam *The National Reconciliation Commission*, ahli jawatankuasa pembangunan politik dalam *The National Assembly* dan ahli jawatankuasa *The National Legislative Assembly (Council for Democratic Reform under Constitutional Monarchy (CDRM) Government* dan ahli jawatankuasa Hal Ehwal Luar Negara dalam *The National Assembly*, Thailand (ASEAN 2019).

Bakat kepimpinan Surin terus dihargai dan diiktiraf dengan perlantikannya sebagai Setiausaha Agung ASEAN pada tahun 2008 hingga 2012. Beliau merupakan wakil kedua dari Thailand yang menjawat tugas tersebut. Surin kembali ke dunia akademik dengan menjawat Profesor Emeritus di Universiti Thammasat pada 2014 hingga 2017. Beliau juga dilantik sebagai Penasihat Kehormat kepada *King Prajadhipok's Institute (FIT)*, fello penyelidik dalam bidang Pengajian Islam di Universiti Oxford, United Kingdom, pensyarah pelawat di *The National Graduate Institute for Policy Studies*, Universiti Nara, Jepun, pensyarah pelawat di Universti Malaya, Malaysia dan penasihat *The Japan International Cooperation Agency (JICA)*, Tokyo, Jepun.

Sejarah hidup Surin ternyata sarat dengan pengalaman akademik, politik dan hubungan antarabangsa. Beliau digelar oleh A. Murad Merican (2017) sebagai '*Asean Internationalist*' iaitu '*the urbane Harvard-educated Surin was, at the same time, rooted in his community*'. Namun pencapaian dan pengalaman itu tidak menyebabkan beliau leka tentang asas pembentukan dirinya di Pondok Bantan, sebuah pusat pengajian agama tradisional pada suatu ketika dahulu malah sering mengekalkan identitinya sebagai 'budak pondok'. Ini dijelaskan seperti berikut;

His upbringing as *budak pondok* (reference to his religious school upbringing), through his sojourn at Harvard and other notable learning institutions, and his position as a minority in Thailand, and the "burden of being different from the rest of the budak pondoks" have somehow, in his own words, "guided, motivated and inspired me for the past 40 years in public service" (A. Murad Merican 2017).

Pembentukan jati diri Muslim yang kukuh di peringkat awal pendidikan menjadi sumber aspirasi kepada Surin untuk menyumbang kepada pembangunan masyarakat di Asia Tenggara dan Thailand secara khusus dengan lebih gigih dan

bermakna. Perjuangan Surin sepanjang kerjaya dan hayatnya telah mendorong Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM) menganugerahkan Ijazah Doktor Kehormat kepada beliau pada 22 Oktober 2012. Manakala pada 27 September 2017, Surin telah menyampaikan syarahan *Chancellor Tuanku Muhriz 2nd Lecture* di UKM. Beliau berkongsi idea tentang kepentingan tadbir urus kerajaan yang baik dalam membangunkan negara dan rantau ASEAN yang sejahtera (Surin 2018). Pencapaian Surin dihargai dan diiktiraf oleh pusat pengajian tinggi di seluruhnya. Beliau menerima lebih 16 Ijazah Doktor Kehormat, antaranya dari University of Bristol, United Kingdom (2008), Universiti Putra Malaysia (2008), *Prince of Songkla University* (2009), *Thailand National Defence College* (2009), Universiti Thammasat (2009), *University of Thai Chamber of Commerce* (2009), *National Institute of Development Administration (NIDA)* (2009), Universiti Chulalongkorn (2010), Universiti St. Gallen, Switzerland (2011), Universiti Ramkhamhaeng (2012), Universiti Mae Fah Luang (2013), Universiti Walailak (2013), Universiti Malaya (2013) dan Universiti Naresuan (2013).

Pengiktirafan ilmiah oleh pelbagai institusi penyelidikan dan pendidikan menunjukkan tingginya penghargaan dunia terhadap sumbangan Surin dalam pembangunan ilmu dan kemajuan kemanusiaan terutama dari aspek undang-undang, politik, falsafah, hubungan antarabangsa, pentadbiran awam dan kebudayaan. Ternyata, Surin merupakan seorang ahli politik berpengalaman luas dalam hal ehwal pentadbiran dan pada masa yang sama, seorang individu yang berhikmah dalam tindakan serta komited dalam perjuangannya. Beliau meninggal dunia kerana serangan penyakit jantung pada 30 November 2017 semasa bersiap-siap untuk menyampaikan ucapan Persidangan Halal Thailand 2017 di Bang Na, Bangkok.

FAKTOR KEJAYAAN SURIN

Pendidikan merupakan faktor utama kejayaan Surin Pitsuwan. Menurut Haji Ismail Ishak Benjasmith (2019), keperibadian dan pemikiran Surin dipengaruhi oleh datuknya, Haji Yakob iaitu pengasas Pondok Bantan yang banyak mendidik beliau semasa kecil. Malah sistem pendidikan di pondok ini menyemai kesedaran dalam diri Surin akan kepentingan memelihara dan mengukuhkan jati diri Muslim serta tuntutan agar menyumbang kepada pembangunan ummah dengan pelbagai cara.

Pondok Bantan juga telah menanam dalam jiwa dan fikiran Surin akan ketinggian ilmu dalam kehidupan seorang Muslim dan kepentingan menguasai ilmu yang pelbagai bagi membina kecemerlangan diri seterusnya menyumbang kepada kemajuan ummah. Peranan Haji Yakob dalam pembangunan diri Surin dirakam pada halaman dedikasi tesis kedoktorannya: *'He admonished me, upon embarking on Harvard career to read Sura al-Kahfi for guidance and inspiration. During my Harvard career, with many interruptions, I had many occasions to heed his admonition'* (Surin 1982). Ternyata hubungan Surin dan datuknya amat akrab kerana dia mendidik Surin serta memberi peringatan pemikiran dan rohaniah bagi menjalani perjuangan dalam kehidupan. Kunci penting yang dipesan adalah "hendaklah tidak menjauhi dari panduan dan keberkatan yang terkandung di dalam ayat-ayat suci al-Quran al-Karim".

Hasil didikan keluarga telah menanam kecintaan kepada ilmu dan menambah keyakinan diri Surin. Beliau mengambil langkah berani dengan memilih jurusan Sains Politik, bukan bidang tradisi pengajian Islam dan kemudiannya menyambung pengajian di Barat. Seterusnya beliau terlibat dalam politik dengan nekad untuk menyumbang kepada pembangunan ummah dan menyempurnakan fardhu kifayah sebagai seorang Muslim daripada kalangan komuniti minoriti di Nakhon Si Thammarat. Dalam halaman penghargaan tesis PhD, beliau menyatakan bahawa keluarganya telah banyak mendidik dan mendorong perkembangan dirinya:

To my parents, I am grateful for their patience and support. I hope that they will come to see that my turning away from the family's path of religious scholarship will be made up for in some way. With completion of this work and my Harvard education and by my future endeavors, I may be able to convince them that I am, in my own way, trying to fulfill fardhu kifayah, just as they, through their pious efforts in traditional Islam education, are trying to do (Surin 1982).

Beliau bercita-cita melakukan pembaharuan ke atas umat Islam Thailand dan membangunkan pendidikan Islam bermodelkan Pondok Bantan. Menurut Abdul Hakim (2018), Surin seorang yang tidak mengenal penat dan lelah dalam urusan pekerjaan. Beliau juga seorang yang gigih, tekun dan fokus dalam menjalankan tugas selain sangat teruja menantikan hasil dari sesuatu tugas dipertanggungjawabkan. Oleh itu, dia akan berterusan bertanyakan perkembangan sesuatu tugas dalam tempoh sehari setelah dipertanggungjawabkan dan berterusan mengawasi pelaksanaannya sehingga ia

mencapai apa yang diinginkannya (Ibrahim 2018).

Ketinggian peribadi Surin menyebabkan beliau terus dipilih masyarakat Nakhon Si Thammarat sebagai perwakilan politik mereka di Thailand. Beliau dikenali seorang yang jujur dalam kata-kata dan perbuatan, bukan seorang ahli politik yang 'berputar belit' antara percakapan dan perbuatan. Pendiannya tetap, tidak berubah sama ada beliau bercakap di khalayak umum atau secara peribadi dengan sahabat handai dan keluarga (Abdul Rahman 2018). Peribadi yang jujur menjadikan beliau dikenali sebagai pemimpin yang amanah dan boleh dipercayai. Di samping itu, beliau seorang yang berjiwa rakyat, mesra dan tawaduk. Dalam erti kata lain, Surin seorang yang benar-benar memperhambakan dirinya dalam memberikan khidmat kepada rakyat sepanjang waktu kehidupannya. Beliau mengutamakan rakyat berbanding keperluan dirinya sendiri. Watak dan jiwa kerakyatan ini menjadikan beliau senang dihubungi dan didekati oleh segenap peringkat masyarakat. Kegiatan ziarah masyarakat terutama masyarakat awam mendekati dirinya dengan rakyat. Sifat sedemikian menarik sokongan masyarakat Nakhon terhadap Surin (Abdul Rahman 2018).

Kejayaan Surin juga terletak pada pencapaian dalam bidang ilmu. Hal ini diketahui umum masyarakat di Nakhon dan ia menjadi kebanggaan mereka. Kebolehan dan pencapaian ilmu, disertai pula dengan watak yang merendah diri, mesra dan berjiwa rakyat melengkapkan keperibadiannya sebagai pemimpin terbaik kepada masyarakat Nakhon Si Thammarat yang berbilang kaum dan agama. Pencapaian ilmu dan peribadi mulia mengatasi segala perbezaan yang dimiliki oleh masyarakat Nakhon Si Thammarat. Walaupun Surin seorang 'budak pondok', tetapi beliau dimiliki oleh seluruh warga masyarakat sebagai 'anak Nakhon', diiktiraf dan dibanggakan oleh semua lapisan masyarakat (Abdul Rahman 2018). Pencapaian Surin dalam bidang ilmu banyak dibantu oleh sifat tawaduk beliau terhadap pengetahuan dan kajian baharu. Surin berfikiran terbuka untuk menerima pembaharuan, positif terhadap ijtihad dan sering mengusulkan jaringan antara institusi-institusi ilmu. Hasilnya Pondok Bantan mempunyai jaringan kerjasama dengan beberapa institusi dan universiti dari pelbagai negara termasuk di Malaysia seperti Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM). Keterbukaannya dalam menerima pemikiran daripada mana-mana pihak yang boleh menyumbang kepada peningkatan diri dan komuniti demi mencapai wawasannya untuk mengangkat

kedudukan umat Islam di Thailand setanding dengan masyarakat lain di dunia pada masa kini.

METODOLOGI

Reka bentuk kajian ini berbentuk kualitatif dengan reka bentuk kajian kes. Data kajian dikumpulkan menerusi teknik analisis dokumen, pemerhatian turut serta dan temu bual tidak berstruktur. Kajian lapangan telah dilaksanakan di Pondok Bantan, Nakhon Si Thammarat pada 14 hingga 18 Mac 2018, 19 hingga 23 Disember 2018 dan 14 hingga 18 Februari 2019 bertujuan mengadakan pemerhatian terhadap institusi masjid dan pendidikan termasuk Pondok Bantan serta kehidupan komuniti Muslim. Soalan temu bual dibina mendapatkan data tentang sifat, peribadi dan pemikiran Surin tentang pendidikan dan politik. Protokol ini dibahagikan kepada empat bahagian iaitu latar belakang kehidupan, latar belakang akademik, pemikiran dan sumbangan. Informan kajian ini terdiri daripada Huwaydiyah Pitsuwan, Nuaymah Pitsuwan dan Abdul Hakim Pitsuwan yang merupakan adik beradik beliau serta Ismail Ishak Banjarsmith iaitu ipar Surin. Selain itu, dua orang sahabat karib beliau turut ditemu bual iaitu Abdul Rahman La-Chik dan Ibrahim Abdullah. Kajian turut menemubual Abdulrazak@Abdulroya Panaemalea, pensyarah dan pengkaji pemikiran Surin di Universiti Walailak, Thailand. Data kajian tentang latar belakang dan pemikiran Surin juga dikumpulkan daripada analisis dokumen dan bahan sejarah, iaitu bahan pameran '*A Life Story of Surin Pitsuwan*' di *Gallery of Surin Pitsuwan*, Pondok Bantan, laman sesawang rasmi ASEAN dan dua buah karya beliau yang bertajuk *Good Governance, Challenges for The Asean Community* (Surin 2018) dan *Knowledge-Based Economy is Our Top Priority* (Surin 2000).

Data yang diperolehi ini telah dikategori, dianalisis dan ditafsirkan secara deskriptif bagi mengenal pasti idea pembaharuan yang diketengahkan oleh Surin dalam aspek pendidikan dan pembangunan masyarakat.

IDEA PEMBAHARUAN SOSIOPOLITIK SURIN

NILAI KESAKSAMAAN MEMACU KEBANGKITAN UMMAH

Pemikiran Surin tertumpu pada usaha meletakkan kedudukan umat Islam di Thailand setanding malah lebih tinggi daripada masyarakat dunia yang lain.

Wawasan pemikiran ini sejajar dengan cabaran yang dihadapi umat Islam Thailand di era moden. Menurut Huwaydah (2018), wawasan ini seperti sebuah obor yang menyuluh dan sentiasa mencetus motivasi bagi perjuangan dan kehidupan Surin sepanjang hayatnya bahkan mempengaruhi keperibadian beliau secara langsung. Sebagai kelompok minoriti, umat Islam di Thailand berhadapan dengan dilema perasaan rendah diri terhadap kemampuan dan kebolehan mereka untuk meningkatkan pencapaian dalam segenap bidang kehidupan.

Pada penelitian Surin, realiti perasaan rendah diri ini berkaitan dengan sejarah perkembangan masyarakat Asia Tenggara moden selepas era penjajahan, yang berdepan dengan cabaran ketidakseimbangan pencapaian dalam beberapa aspek khususnya ekonomi. Kebanyakan negara-negara ASEAN telah berjaya melahirkan golongan masyarakat pertengahan yang berpendapatan tinggi dan mewah, namun mereka kelihatan tidak banyak memberi kesan terhadap usaha merapatkan jurang antara golongan berada dan miskin. Beliau menyatakan;

And yet we have been able to create a new middle class. we have been able to accumulate wealth. we have been able to create a market for luxury goods...the same middle class has become part of the power structure to maintain the traditional power structure rather than to become the a force of change, opening up, democratization and participation like the middle class in Europe and America. Well, they used to be anyway (Surin 2018).

Menurut Surin, faktor utama terjadi jurang lebar di antara golongan elit dan pertengahan dengan golongan bawahan yang terpinggir ialah kelemahan ruang penglibatan secara adil dan terbuka dalam sistem tadbir urus masyarakat dan negara di rantau ASEAN. Golongan pertengahan kelihatan tidak banyak memberi kesan kepada proses pembukaan masyarakat, penggerak perubahan dan pendorong kepada penglibatan saksama dalam kalangan masyarakat. Malah, sebahagian golongan pertengahan pula bertindak mendokong amalan pentadbiran yang bersifat tertutup dan berbentuk tradisional yang telah menyumbang kepada pelebaran jurang ekonomi yang meluas dalam kalangan rakyat. Realiti ini perlu ditangani kerana sejarah menunjukkan bahawa pelebaran jurang ekonomi yang tidak terkawal menjadi punca kepada terjadinya pertembungan dan konflik dalam kalangan masyarakat sesebuah negara. Oleh itu, hal ini mesti dijauhi di rantau Asia Tenggara. Beliau menyatakan;

The end result is the fact that our societies have become less equal. Many of our societies have become divided. The gap between the rich and the poor, the inequality among us has also widened. And we all know what can happen when that gap is widen: tension, confrontation, social conflicts and political violence spilling over onto the public spaces and onto the streets' (Surin 2018).

Cabaran mengatasi ketidakseimbangan antara masyarakat di Asia Tenggara seterusnya membina keyakinan diri umat Islam di Thailand adalah perjuangan utama Surin sepanjang kehidupannya sebagai pemimpin politik Muslim. Beliau menjadikan pengalaman membesar dalam persekitaran masyarakat Melayu-Islam serta kehidupan sebagai seorang 'budak pondok' yang pernah berada dalam realiti keterpinggiran masyarakatnya dalam pelbagai aspek sebagai aspirasi bagi merealisasikan perjuangan luhur tersebut. Dalam syarahannya, Surin mengimbuai pengalaman itu;

I am speaking like a pondok student now. I am speaking like someone who has come from the margin, people who have seen injustice, people who have seen lack of good governance and people who have been seen lack of space for us to participate (Surin, 2018).

Pengalaman hidup Surin mengajar beliau tentang kepentingan memperjuangkan kesaksamaan peluang, berpandukan kebolehan dan pencapaian. Hanya dengan prinsip dan tadbir urus yang saksama dan adil, masyarakat Asia Tenggara akan dapat membangun secara saksama dan menikmati kemakmuran hidup secara merata. Beliau mengambil contoh dirinya yang berjaya keluar dari lingkaran kemiskinan masyarakat terpinggir di Thailand setelah diberi peluang menerusi kaedah 'relatif' dalam pemilihan pelajar terbaik bagi menerima anugerah dan sokongan akademik. Beliau menyatakan:

I was born at the foothill of Southern Thailand. Born in a pondok. Educated in the pondok. Went to a Buddhist temple school, without shoes. Biked 20 kilometers to a school in a city. And then got on to university in Bangkok. The only reason I got the opportunity to get out of that cocoon of poverty and everything else was that the people who consider to select students for fellowship, looked in terms of relativity (Surin 2018).

Tadbir urus yang baik yang menekankan prinsip keadilan sosial berasaskan keunikan pecahan demografi masyarakat adalah kunci kepada keterbukaan peluang saksama bagi membolehkan penyertaan masyarakat secara menyeluruh dalam proses pembangunan negara. Oleh kerana itu, beliau menegaskan lagi:

Without an open system, without an open space, without participation, without bringing in everybody on to the space of education, of opportunity, we are not going to get the best science, the best technology, the best innovation and we have to invest them (Surin 2018)

Gagasan membina keadilan dan kesaksamaan dalam sistem pembangunan ekonomi dan sosial adalah satu perjuangan panjang yang penting di Asia Tenggara hari ini. Pengalaman beliau mentadbir hal ehwal ASEAN menunjukkan gagasan ini perlu terus dipertegaskan kerana pelaksanaannya masih lemah. Beliau menyatakan:

My experience for five years at ASEAN has confirmed one thing that this community has not brought the idea of ASEAN down to the people. This community has not allowed people to participate. The message of ASEAN has never been part of the language of the political campaign for those member states who have elections. So how do we create an Asean identity and an Asean community? How do we create that sense of belonging? How do we create that sense of ownership of this space called Asean? (Anon 2019)

Menurut Surin, semangat di sebalik penubuhan ASEAN adalah bagi membina sebuah komuniti yang dapat berkongsi dan menikmati kemakmuran di Asia Tenggara dengan saksama dan adil. Semangat ASEAN tersebut masih gagal diterjemahkan. Ruang partisipasi masih rendah dan masyarakat ASEAN masih belum berkongsi rasa kebersamaan sebagai sebuah komuniti besar masyarakat Asia Tenggara.

Cita-cita mengatasi permasalahan keterpinggiran masyarakat, menangani jurang melebar di antara golongan kaya dan miskin dan mendorong keterbukaan peluang yang luas bagi proses penglibatan masyarakat terpinggi ke arus perdana pembangunan negara adalah antara gagasan utama pemikiran dan perjuangan politik Surin. Cita-cita dan gagasan itu terserlah dalam konteks bagaimana beliau berusaha menggerakkan perubahan dalam kalangan umat Islam yang merupakan golongan minoriti di Thailand yang masih berdepan dengan realiti keterpinggiran. Surin mendapati, keterpinggiran ekonomi dan ketertutupan ruang partisipasi dalam pembangunan membentuk perasaan rendah diri dalam kalangan masyarakat minoriti. Hal ini tergambar dalam konteks umat Islam di Thailand. Perasaan rendah diri ini juga merupakan sebahagian dari permasalahan sejarah yang ditinggalkan oleh penjajahan Eropah di dunia Islam. Pencapaian tamadun Eropah dalam bidang ekonomi dan teknologi terutamanya mewujudkan perasaan kerdil dalam kalangan umat Islam di seluruh dunia. Mereka berasa tamadun mereka

amat kecil, lemah dan tidak berkemampuan untuk menyumbang kepada kemajuan tamadun Eropah yang telah mengatasi mereka dari segenap segi kehidupan (Abdulrazak 2019; Ismail 2019). Perasaan rendah diri ini menjadikan umat Islam di seluruh dunia kehilangan motivasi memajukan diri walaupun peluang wujud dan terbuka. Perasaan ini juga menjadi permasalahan psikologi yang bertambah berat apabila kedapatan sebahagian dari masyarakat Islam menanggapi perubahan dalam kehidupan moden ini sebagai ancaman. Sikap memandang kemodenan sebagai ancaman membawa kepada fenomena berfikir yang tertutup, ketakutan berdepan dengan realiti baru. Fenomena pemikiran negatif terhadap perubahan memberikan kesan tersendiri terhadap perlakuan hidup umat Islam. Oleh kerana itu, terdapat sebahagian besar mereka yang meminggirkan diri dari proses perubahan, malah mengambil sikap memusuhi perubahan (Abdulrazak 2019; Ismail 2019).

TUNTUTAN PERUBAHAN MASYARAKAT

Perubahan ialah realiti dan hakikat kehidupan yang mesti ditempuh. Umat Islam di Thailand perlu berdepan dengan perubahan dan menanganinya sejajar dengan keperluan dan kepentingan yang ingin mereka jayakan. Perubahan bukan musuh umat Islam, tetapi cabaran yang mesti dimanfaatkan. Sehubungan itu, umat Islam perlu memiliki keupayaan yang setanding dengan pencapaian yang wujud pada era yang berubah, seterusnya menguasai kemahiran insaniah bagi mengendali dan memimpin perubahan sebagaimana yang dikehendaki. Pemikiran Surin terhadap perubahan adalah positif dan beliau sentiasa menyeru umat Islam Thailand meningkatkan keupayaan mereka sejajar dengan tuntutan perubahan yang terjadi di sekeliling mereka (Huwaydiyah 2018).

Bagi Surin, wawasan dan cita-cita mengangkat kedudukan umat Islam di Thailand menuntut banyak usaha serta melibatkan pembaharuan dan pembaikan (*tajdid* dan *islah*) dalaman umat Islam terutama dari segi membina keyakinan diri dan mengukuhkan pemikiran positif terhadap perubahan yang terjadi pada era kehidupan moden. Perubahan persekitaran merupakan satu peluang yang perlu dimanfaatkan sebaik-baiknya. Mereka hendaklah yakin akan kemampuan diri untuk mendepani perubahan. Pemikiran Surin dapat disimpulkan bahawa landasan kemajuan bagi umat Islam di Thailand ialah perubahan dan pembaharuan dalam

segenap kehidupan mereka. Ini kerana perubahan dan pembaharuan akan mendorong langkah-langkah peningkatan, penguasaan dan pencapaian. Sikap positif terhadap perubahan dan pembaharuan juga mendedahkan umat Islam terhadap keterbukaan, kepelbagaian dan kekuatan serta keunikan masyarakat lain yang harus dimanfaatkan, diperbaiki dan diadaptasi semula bagi tujuan dan keperluan semasa umat Islam.

Dalam konteks ini, Surin menegaskan kepentingan masyarakat menyambut inovasi atau pembaharuan dalam kehidupan bagi mengatasi realiti jurang ekonomi, selain itu menjadi tenaga mahir yang berpengetahuan serta menguasai sains dan teknologi. Beliau menyeru masyarakat supaya bersaing kerana perubahan dan kemajuan tidak dapat dicapai tanpa penguasaan perubahan dan inovasi baharu dalam kehidupan. Sehubungan itu, semua pihak perlu berganding bahu untuk membina generasi Asia Tenggara dengan tenaga kerjanya berpengetahuan, menerima perubahan dan pembaharuan dengan menekuni sains, teknologi dan inovasi;

..... you cannot go further than this unless you have a better educated workforce, unless you have all the people as part of the journey, unless you have science, technology and innovation. You do it your self rather than borrow from others (Anon 2019).

Kerangka wawasan pemikiran Surin bersifat global. Sebagai '*Asean Internationalist*' (A. Murad Merican 2017), pemikiran keantarabangsaan Surin adalah sejajar dengan pendedahan pengalaman pengajian dan perhubungan yang dilalui beliau sepanjang kerjaya di pelbagai peringkat. Meskipun begitu, beliau seorang yang bangga dengan latar kehidupan tradisional Melayu-Islam yang merupakan susur galur sejarahnya. Surin menunjukkan bahawa sesiapa sahaja boleh mencapai dan bergelar '*internationalist*' dari segi wawasan pemikiran yang melewati kepentingan segenap unsur kemanusiaan dan ketamadunan, namun tidak bermakna mereka lupa asal usul budaya dan sejarahnya serta nilai-nilai tradisi. Menerusi pemikiran dan keperibadian, beliau menunjukkan tentang keupayaan tradisionalisme dan globalisme bersepadu dan bergerak seiring dalam mendepani perubahan dalam kehidupan moden yang rencam.

Pencapaian dirinya di pentas wacana dan politik antarabangsa yang kompleks dengan berlatar belakang kehidupan tradisional masyarakat Melayu di Kota Ligor adalah satu usaha pembaharuan yang ingin ditunjukkan kepada umat Islam di Thailand

secara khusus. Pencapaian peribadi yang diperoleh sama ada dalam bidang pendidikan dan kerjaya politik bukan bertujuan membanggakan diri, tetapi sebagai sumber inspirasi dalam rangka mengatasi dilema rendah diri dan membina keyakinan serta psikologi baharu tentang keupayaan masyarakat Muslim di Thailand. Surin membuktikan bahawa usaha mendakap perubahan zaman tidak akan menjejaskan jati diri dan akal budi tradisi seseorang. Globalisme bukan semuanya musuh kepada nilai-nilai tradisionalisme. Malah, globalisme mengandungi pelbagai manfaat yang meningkatkan kualiti dan relevansi tradisionalisme pada era moden. Dalam konteks ini, Surin berjaya membuat anjakan pemikiran, mengubah pandangan dan sikap umat Islam di Thailand terhadap perubahan dan pembaharuan. Beliau menjadikan dirinya sebagai model untuk pemerolehan natijah bermakna daripada sikap positif terhadap perubahan dan pembaharuan. Pencapaian dirinya diharap menjadi mercu yang menafikan dakwaan bahawa globalisme dan kemodenan melemahkan jati diri dan tradisi diri umat Islam. Bahkan bersikap negatif terhadap perubahan atau budaya meminggirkan diri daripada pembaharuan hidup adalah satu sikap yang perlu dijauhi demi memastikan mereka dapat berada setanding dengan masyarakat lain di dunia ini.

PENGUKUHAN PONDOK BANTAN

Salah satu usaha berterusan yang dijayakan oleh Surin dalam meningkatkan keyakinan diri umat Islam di Thailand seterusnya memacu mereka setanding dengan masyarakat lain di dunia adalah langkah pengukuhan Pondok Bantan sebagai institusi pendidikan yang berdaya saing di Nakhon dan di Thailand. Hubungan Surin dengan Pondok Bantan terlalu dekat. Beliau menetap di situ semasa kecil, memperoleh bimbingan asas kehidupan dan menjadi pewaris Pondok Bantan yang diusahakan oleh salasilah keluarganya. Pondok Bantan juga merupakan tempat tinggal ibu dan ahli keluarganya. Menurut Abdul Rahman (2018), Surin mempunyai cita-cita tinggi untuk menjadikan Pondok Bantan sebagai sebuah institusi yang menawarkan program pendidikan bersepadu antara pengajian tradisional dan pendidikan moden. Beliau mengusulkan moto Pondok Bantan sebagai *convergence of the two streams of knowledge* atau penghubung jalin dua aliran ilmu; atau juga *majma' al-bahrayn* iaitu sebuah muara besar yang menjadi tempat pertemuan dan kesepaduan aliran ilmu tradisional dan

moden. Moto pendidikan ini dilaksanakan dengan penawaran pendidikan yang bersepadu di Pondok Bantan sejajar dengan keperluan masyarakat dunia hari ini. Sistem pendidikan Pondok Bantan adalah gambaran tentang wawasan pemikiran Surin dalam bidang pendidikan dan pembinaan generasi baru umat Islam Thailand pada masa depan.

Pemikiran Surin tentang pendidikan bersifat holistik dan konsisten. Ini dibuktikan ketika beliau menjawat jawatan sebagai Menteri Luar dan ketika negara Asia Tenggara berhadapan dengan krisis ekonomi. Beliau menegaskan kepentingan pendidikan diperkasakan sebagai benteng menghadapi cabaran global yang tidak menentu dan dijelaskan seperti berikut:-

The economic crisis has exposed us to the appalling reality that we have lagged behind in terms of education, science, technology, research, and development, and that our competitiveness has declined as a result. This explains why the creation of a knowledge-based economy has become the top priority in the government's agenda (Surin 2000).

Surin berpandangan, pendidikan meliputi penguasaan sains, teknologi dan penyelidikan dalam kunci kepada kualiti dan daya tahan sesebuah masyarakat. Oleh itu, strategi utama sesebuah negara adalah membina masyarakat berilmu dan memulakan usaha bagi membina ekonomi berasaskan pengetahuan (*knowledge-based economy*). Sehubungan itu, institusi pendidikan hendaklah dibangunkan selari dengan cita-cita dan wawasan untuk membina dan meningkatkan kedudukan keupayaan generasi pelajar. Gagasan pemikiran pendidikan Surin ini dikongsi oleh dua orang adiknya, Nuaymah dan Abdul Hakim yang kini bertanggungjawab secara langsung terhadap tadbir urus Pondok Bantan. Menurut mereka, Surin sentiasa menekankan supaya pelajar-pelajar turut diberikan ilmu moden dan terkini seperti sains dan teknologi sejajar dengan keperluan semasa. Pada masa yang sama, pendidikan perlu mengekalkan nilai dan keperibadian akhlak Muslim yang tinggi (Nuaymah & Abdul Hakim 2018).

Pondok Bantan menyambut ulang tahun penubuhannya yang ke 80 pada tahun 2019. Kini institusi ini berkembang pesat dari segi infrastruktur dan bilangan pelajar. Sokongan dan bantuan daripada pelbagai pihak, tempatan dan antarabangsa sangat signifikan kepada kemajuan Pondok Bantan, antaranya Bank Pembangunan Islam, Yayasan Keamanan Sasakawa, Jepun dan penderma dari negara Kuwait, United Arab Emirates dan Qatar.

Dalam hal ini, peranan Surin amat bermakna dalam menghubungkan Pondok Bantan dan institusi yang pelbagai ini, termasuk UKM, seterusnya menggerakkan proses kemajuannya terutama dalam aspek pembangunan prasarana dan sistem pendidikan pondok ini (Salamiah et.al. 2019).

Proses kerjasama dan keterlibatan bersama dalam menjayakan kemajuan pendidikan ditekankan Surin semasa menjawat pentadbiran politik negara. Beliau menyatakan:

As for the Ministry of Foreign Affairs, we have been active in fostering and encouraging international cooperation in a knowledge-based economy, education and science and technology, bilaterally, regionally and multilaterally (Surin 2000)

Dalam hubungan ini, penglibatan dan pelaburan sektor perniagaan dalam bidang pendidikan dan pembangunan sumber manusia berpengetahuan sangat digalakkan. Menurutnya:

So, companies and cooperations in Malaysia, Thailand and Indonsia will have to invest more, government will have to pay more and we have to some how concentrate on the quality of our education and the development of our human resources. Without that, we are not going to get out of this middle class trap (Surin 2018).

Dalam erti kata lain, tugas memajukan pendidikan adalah tanggungjawab bersama yang mesti dipikul. Pembaharuan pendidikan memerlukan penguasaan bahasa asing. Menurut Ibrahim (2018), Surin menganjurkan program pembelajaran bahasa Inggeris, Arab dan Melayu di Pondok Bantan. Semua pelajar dikehendaki memiliki penguasaan asas dalam ketiga-tiga bahasa tersebut. Surin menggalakkan pelajar-pelajar di Pondok Bantan menguasai bahasa Melayu kerana ia bahasa pertuturan lebih 200 juta penduduk di negara-negara Asia Tenggara. Strategi ini menjadi salah satu misi Surin dalam usaha pengukuhan kualiti pelajar Pondok Bantan kerana penguasaan bahasa antarabangsa ialah jalan bagi mereka berhubung dengan masyarakat dunia (Ibrahim 2018).

Wawasan pemikiran Surin ini unggul dan mulia, namun amat mencabar dan tidak boleh dicapai dalam masa terdekat. Kekangan ini disedari beliau kerana Pondok Bantan pada asalnya merupakan sebuah institusi tradisional dan kebanyakan pelajarinya tidak memiliki latar belakang pencapaian akademik yang cemerlang (Nuaymah 2018). Walau bagaimanapun, aspirasi pendidikan Surin sentiasa menjadi pendorong kepada pihak pentadbir dalam perancangan dan gerak kerja ilmiah mereka.

KESIMPULAN

Surin Pitsuwan ialah tokoh politik Muslim Thailand yang telah menyumbang pemikiran yang besar dan bermakna dalam pembangunan masyarakat Asia Tenggara. Beliau memberi penekanan terhadap kepentingan mewujudkan lebih banyak ruang untuk rakyat terutama golongan terpinggir menyertai arus pembangunan negara. Pemikiran ini digerakkan menerusi wadah politik dan pendidikan bagi melahirkan generasi berpengetahuan. Beliau berjaya menimbulkan kesedaran akan kepentingan agenda ini dalam kalangan umat Islam dan rakyat Thailand serta masyarakat Asia Tenggara. Inilah cita-cita, pemikiran dan perjuangan beliau sepanjang hidupnya. Platform pendidikan digunakan sepenuhnya bagi mengangkat kedudukan umat Islam Thailand agar mereka menjadi kelompok minoriti yang dihormati oleh masyarakat Thailand. Oleh itu, beliau meneruskan legasi keluarganya dalam mengurus tadbir sebuah institusi pendidikan Islam di peringkat menengah di Nakhon Si Thammarat iaitu Pondok Bantan. Beliau berjaya menonjolkan imej Pondok Bantan sebagai madrasah yang mengamalkan sistem pendidikan integrasi antara ilmu tradisi Islam dengan pendidikan moden. Ketokohan Surin Pitsuwan memberi inspirasi kepada generasi muda Muslim di Nakhon untuk berjuang demi kelangsungan ummah minoriti Muslim di Thailand serta mengangkat kedudukan mereka sebagai satu kelompok masyarakat yang dihormati dan dihargai oleh seluruh dunia. Malahan penglibatan beliau dalam arena politik tempatan, ASEAN dan antarabangsa membuka mata masyarakat dunia terhadap kebolehan dan keupayaan masyarakat Muslim di Thailand.

PENGHARGAAN

Makalah ini ialah satu daripada hasil penyelidikan strategik Bidang Keberhasilan Utama Universiti Kebangsaan Malaysia di bawah projek bertajuk, 'Pengukuhan jati diri Melayu Muslim di Pondok Bantan, Nakhon Si Thammarat, Thailand' yang bernombor UKM KRA-2017-033.

RUJUKAN

- A. Murad Merican. 2017. Surin Pitsuwan: Scholar, Asean Internationalist. *New Straits Times*. 3 Disember. <https://www.nst.com.my/opinion/columnists>. [8 September 2019]
- Abdul Hakim Pitsuwan. 2018. Peribadi Dr Surin. *Temu bual*, 19 Disember.

- Abdul Rahman La-Chik. 2018. Sikap Surin Sebagai Ahli Politik. Temu bual, 20 Disember.
- Abdulrazak@Abdulroya Panaemalea. 2019. Perjuangan Politik Dr Surin. Temu bual, 18 Februari 2019.
- Anon. 2019. *A Life Story of Surin Pitsuwan*. 2019. <http://sites.google.com/view/surinpitsuwan/home?authuser=1> [10 Februari 2019].
- Anon. 2019. Surin Pitsuwan. <https://www.thefamouspeople.com/profiles/surin-pitsuwan-> [12 Mac 2019]
- ASEAN. 2019. Secretary general of ASEAN Surin Pitsuwan. https://asean.org/?static_post=secretary-general-of-asean-surin-pitsuwan [12 Mac 2019]
- Farid Mat Zain, Haziyah Hussin & Muhamad Razak Idris. 2019. Mengenal Muslim Nakhon Si Thammarat. Dlm. *Jejak Muslim Kota Ligor*. Hlm. 2-23. Bangi: Fakulti Pengajian Islam.
- Fikri Pitsuwan. 2010. Tracking back my family. <http://fikripitsuwan.blogspot.com/> [12 Mac 2019]
- Huwaydiyah Pitsuwan. 2018. Motivasi Perjuangan Hidup Dr Surin. Temu bual, 17 Mac.
- Ibrahim Abdullah. 2018. Dr Surin dan Pondok Bantan. Temu bual, 20 Disember.
- Ibrahim Abu Bakar & Ahmad Sunawari Long. 2018. In Memoriam of Surin Pitsuwan (1949-2017), *International Journal of Islamic Thought*. 13(June): 135-138.
- Ismail Ishak Benjasmith. 2019. Riwayat Surin Pitsuwan. Temubual, 17 Februari.
- Muhammad Fakhurrazi Ahmad. 2018. Tan Sri Dr Surin Pitsuwan (1949-2017), *Islam and Civilizational Renewal*, 9(1): 132-134.
- Murray Hunter. 2015. The Islamization of Thailand, *Asian Correspondent*. 15 Julai. <https://asiancorrespondent.com/> [8 September 2019]
- Nor Asyikin Mat Hayin. 2018. Legasi Dr Surin diteruskan adik beradik. *Harian Metro*. 28 Mac. <https://hmetro.com.my/nuansa/> [8 September 2019]
- Nuaymah Pitsuwan. 2018. Cabaran Pendidikan di Pondok Bantan. Temubual, 22 Disember.
- Salamiah Abd Ghani, Haziyah Hussin & Mohd Aderi Che Noh & Hamdi Ishak. 2019. Memahami Sistem Pendidikan Islam di Pondok Bantan, Nakhon Si Thammarat. Dlm. *Jejak Muslim Kota Ligor*. Bangi: Fakulti Pengajian Islam.
- Surin Pitsuwan. 1982. *Islam and Malay Nationalism: A Case Study of the Malay-Muslims in Southern Thailand*. Phd.Thesis. Cambridge: Harvard University.
- Surin Pitsuwan. 2000. Knowledge-Based Economy is Our Top Priority. *Presidents & Prime Ministers*, September-October.
- Surin Pitsuwan. 2018. *Good Governance, Challenges for The Asean Community*. Bangi: Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia.

PENGARANG

Dr. Muhamad Razak Idris
 Pusat Kajian Usuluddin dan Falsafah
 Fakulti Pengajian Islam
 Universiti Kebangsaan Malaysia
 43600 UKM Bangi
 Selangor, Malaysia
 mrazak@ukm.edu.my

Dr. Haziyah Hussin (pengarang koresponden)
 Pusat Kajian al-Quran dan al-Sunnah
 Fakulti Pengajian Islam
 Universiti Kebangsaan Malaysia
 43600 UKM Bangi
 Selangor, Malaysia
 haziyah@ukm.edu.my

Dr. Farid Mat Zain
 Pusat Kajian Arab dan Tamadun Islam
 Fakulti Pengajian Islam
 Universiti Kebangsaan Malaysia
 43600 UKM Bangi
 Selangor, Malaysia
 farid@ukm.edu.my